

NOTES SOBRE EL CULTISME EN CATALÀ MEDIEVAL

Un dels aspectes menys estudiats del lèxic català és el seu component cultista, i tanmateix és, sense dubte, el més abundós.¹ Però la seua importància no li ve sols per la seua quantitat sinó també per altres motius:

a) El català, com totes les llengües romàniques, naix i es desenvolupa en contacte amb el llatí, vehicle de cultura, aleshores, de les institucions: Església, administració... Així, des dels pri-

1. Per exemple, en la lletra N del Diccionari Fabra, dels 740 mots que té, 325 són cultismes, cosa que fa un 44 %. Més nombrosos encara els començats per L, O, I. Basant-nos en el llenguatge bàsic —vegeu J. LLOBERA, *El català bàsic* (Barcelona 1968)—, de 1.600 mots, un 7 % són cultismes. Els cultismes són també nombrosíssims en les altres llengües. D. Alonso, segons ALVAR-MARINER, *Latinismos*, a *Enciclopedia Lingüística Hispánica*, II (Madrid 1967), 22, diu que els mots erudits formen quasi la meitat del cabal lèxic de les llengües romàniques. En castellà, basant-se en el Diccionari de l'Acadèmia Espanyola, en la lletra L, de 2.028 mots, 624 són cultismes, cosa que representa un 30 % (ALVAR-MARINER, *op. cit.*, 21). P. GUIRAUD, *Le Moyen Français* (Paris 1972), 55, diu que dels 8.000 mots que al francès actual li provenen de l'Edat Mitjana, uns 3.500 són préstecs del llatí. Ara bé, la llatinització d'un lèxic no es nota només per la quantitat, sinó també per la seua adaptació formal, semàntica, freqüència i proporció, època d'aparició. En una obra tan curta com el *Psalm Miserere Dei*, Vinyoles, en 18 pàgines, n'usa 380 diferents; vegeu A. FER-RANDO, *Narcís Vinyoles i la seua obra* (València 1978).

mers temps,² sempre que hom vol expressar en romanç alguns dels conceptes que fins aleshores hom expressava en llatí, introdueix la paraula adient a la llengua vulgar.³ Per això s'ha dit molt encertadament que «la historia de la lengua no es, en definitiva, sino la historia del transvase de una capacidad de expresión del latín al romance, lo que lleva a éste a su plenitud»,⁴ o que no és exagerat dir que sense el contacte entre elles no seria possible parlar de les llengües romàniques.⁵

b) L'estudi dels cultismes, a diferència dels mots patrimonials, ens il·lumina sobre quins factors històrico-culturals estan darrere de la seua introducció i de les motivacions individuals o collectives que la fan possible: necessitats lèxiques,⁶ preocupacions estètiques,⁷ i s'hi pot veure el destí ulterior que tenen⁸ i les lluites i vicissituds amb els mots populars.⁹

2. F. DE B. MOLL, *La formació dels cultismes en català*, discurs de recepció del doctorat *honoris causa* (Barcelona 1975), diu que ja les *Homilies d'Organyà*, del XII, estan farcides de llatinismes, i G. COLON, *El lèxic catalán en la Romania* (Madrid 1976), 164 i *La llengua catalana en els seus textos*, II (Barcelona 1978), 23, ha destacat com el català, gràcies a Ramon Llull, ha matinat en la introducció de cultismes.

3. Al traductor o al predicador li és més simple emprar un mot llatí que crear-ne un de nou a partir d'una arrel popular (vegeu F. BRUNOT, *Histoire de la langue française*, I (Paris 1966), 567).

4. J. J. DE BUSTOS TOVAR, *Contribución al estudio del cultismo léxico medieval* (Madrid 1974), 56.

5. P. TEKAVCIC, *Gramatica storica dell'italiano*, III (Bologna 1980), 174.

6. R. Llull, a l'*Ars Amativa*, ja formula que prendrà mots del llatí quan li'n manquen de la llengua vulgar; vegeu F. DE B. MOLL, *Notes per a una valoració del lèxic de Ramon Llull*, «Estudios Lulianos», I (1957), 5. M. DE RIQUER, *Història de la literatura catalana*, I (Barcelona 1964), 342, ja destaca la consciència que té Llull del problema del lèxic en escriure sobre matèries fins a ell inèdites. El mateix farà Berceo en castellà (vegeu DE BUSTOS, *op. cit.*, 234).

7. Valentí, per exemple, té una gran preocupació per enriquir la llengua vulgar i fer-la semblant a la llatina. El mateix faran Conesa, Alegre... Vegeu F. VALENTÍ, *Paradoxa de Ciceró*, a cura de J. MORATÓ (Barcelona 1959), 14, 18. Els humanistes ja tenen preocupació estètica i trien el lèxic que usen (vegeu M. SANCHIS GUARNER, *Aproximació a la història de la llengua catalana* (Barcelona 1980), 207). En canvi, a la mateixa època, d'altres autors, com Busquets, no tindran aqueixes preocupacions: «E si lo moll és bo e les sentències són veres, de les scorces foranes e del polít

Aquesta importància no ha passat desapercebuda als investigadors: així, Riquer¹⁰ i Colon¹¹ n'aconsellen l'estudi.

No hem d'estranyar-nos, d'altra banda, que hagi estat tan poc estudiat, car açò no ocorre sols en català: fins fa poc la filologia s'ha preocupat quasi exclusivament dels mots patrimonials, de la història gramatical dels sons obtinguts per via popular. Així, les gramàtiques històriques sols adueixen els cultismes com a element de comparació¹² o com a possible solució després de no trobar-ne altres explicacions.¹³ Els diccionaris etimològics i històrics practiquen una etimologia indirecta, reenviant-los al mot popular de la mateixa família...¹⁴

Fixem-nos que quan Greive, en 1971, anunciava la confecció d'un diccionari històric i comparatiu dels cultismes europeus, Schwake li contestà que era un projecte interessant, però que les bases materials, és a dir, el coneixement de la història dels mots en les diferents llengües, no eren encara sòlides,¹⁵ i que el

parlar e ornat e pintat, poch me'n cur» (CAVALCA, *Mirall de la Creu*, ENC, I, pàg. 28, 7-9), cosa que no lleva que use molts cultismes.

8. Pensem que molts cultismes tenen una vida esporàdica i que mai no tornaran a usar-se, que altres reviscolaran en altres èpoques, i que la verdadera vida d'un cultisme comença quan és d'ús general. Vegeu BRUNOT, *op. cit.*, II, 231, nota 2.

9. La major part dels cultismes entren per a denominar conceptes nous, sobretot abstractes, o per a cobrir significats imprecisos, però també per altres motius. Així, *sacietat* (vegeu DCVB) substitueix el mot popular *sadollament* (Llull) per motius estètics: *làmina* (vegeu DCVB) substitueix *llauna*, 'fulla molt prima de metall o d'altra cosa', descendent popular de *làmina*, i li lleva aquest sentit per motius d'imprecisió.

10. Vegeu RIQUER, *Història de la literatura catalana*, III, 422.

11. COLON, *El léxico catalán en la Rumania*, 164. Diu que és urgent la seua investigació.

12. A. M. BADIA I MARGARIT, *Gramàtica històrica catalana* (València 1981), 20.

13. ID., *Por una revisión del concepto de cultismo en fonética histórica*, dins *Homenaje a Rafael Lapesa*, I (Madrid 1975), 138.

14. Per exemple, COROMINES en el seu DECLC: *collocar*, s.v. *colgar*; *crèdul*, s.v. *creure*. Al DCEC, *ilustrar*, s.v. *lustre*; *ilusión*, s.v. *ludibrio*. El REW tampoc no pren en consideració els cultismes. Vegeu J. IORDAN-M. MANOLIU, *Manual de lingüística románica*, II (Madrid 1972), 67.

15. A. GREIVE, *Contributions méthodologiques à la lexicologie des mots savants*, dins *Actes du XIII Congrès International de Linguistique Romane*, I (Laval, Canadà, 1971), 624.

castellà, com a obra de conjunt, sols posseeix una «Contribució» que abraça fins al 1250.¹⁶

Sóc conscient que les bases materials tampoc no estan encara madures en català, però, malgrat tot, proposaré un pla, en plan-tejaré les dificultats i donaré alguna mostra de com haurà de ser el present estudi, no sense passar revista, en primer lloc, al que s'ha fet fins ara.

1. ESTUDIS

Molt poca atenció han merescut fins ara els cultismes als investigadors de la llengua catalana. Així, d'estudis d'obres completes únicament en tenim dos:

—El de Ferrando, *Latinismos en «Lo somni» de Metge*, tesina on estudia els 348 cultismes que troba i els classifica per grups. Demuestra com la major part ja han estat usats per Llull o per les grans Cròniques.

—El de Casanova, *El lèxic de Canals*, on demostra que quasi un 45 % dels mots (6.473) que usa A. Canals són cultismes, dels quals un 11,8 % els introduiria ell i un 3,4 % són llatinismes semàntics.¹⁷

Indicacions molt importants són les de Moll (1957), on diu que més d'un milenar de mots del lèxic lullià, és a dir, aproxima-

16. És de 1974. Ara continua treballant en la segona part, la qual serà més complexa, com ha mostrat amb el *Cultismo en el primer Renacimiento*, Actes del Colloqui Hispano-alemany en honor de Menéndez Pidal, «Hispanistik» (Madrid 1978).

17. Segons, és clar, l'estat actual de la lexicografia. Allí ja dedicava un apartat a mots registrats en Canals com a primera datació segons el DCVB, el Diccionari Aguiló, etc., trobats en altres autors anteriors: E. CASANOVA, *El lèxic d'Antoni Canals*, tesi doctoral (Universitat de València 1981), 377-401. Després de noves lectures, hauria de rebaixar el percentatge: *Fragrancia* (Arra, 162, 18), *flagrancia* (Scala, 153, 11), es troba també en J. CONESA, *Històries Troyanes*, a cura de R. MIQUEL I PLANAS (Barcelona 1916), 40, 1117; *elació* (Carta, 479, 28), en ARNAU DE VILANOVA, *Alia Informatio begunorum*, a cura de J. PERARNAU (Barcelona 1978), 51, 47, 261.

dament un 18 % del total, són cultismes o llatinismes. A banda, Llull usa mots derivats amb prefixos o sufixos sobre una arrel culta: *umbrositat*, *audible*, cosa que ho muntaria quasi a un 20 %.¹⁸

Moll mateix (1975) ens ha donat les normes que segueixen els cultismes en el seu pas al català.¹⁹

També Coromines ha tractat el cas d'alguna adaptació, com les de *clero*, *triumfo*...²⁰

També tenim notes generals molt valuoses de Riquer,²¹ Colon,²² Sanchis Guarner...²³

Disposem d'indicacions²⁴ en les introduccions a les respectives edicions crítiques: Colon als *Furs de València*,²⁵ Carbonell a Roís de Corella,²⁶ Coromines a les «*Vides de Sants*» rosselloneses,²⁷

18. MOLL, *Notes per a una valoració del lèxic de Ramon Llull*, 20, 35, 36, 49.

19. ID., *La formació dels cultismes en català*, 12-21.

20. J. COROMINES, *Lleures i converses d'un filòleg* (Barcelona 1974²), 43-46, 207.

21. Vegeu, per exemple, RIQUER, *Història de la literatura catalana*, I, 340; II, 350, 336, 378, 429; III, 425, 422.

22. Vegeu COLON, *Léxico y lexicografía catalanes*, «*Revista española de lingüística*», IX (1979), 451, 457.

23. SANCHIS GUARNER, *Aproximació a la història de la llengua catalana*, 224, 158, 165.

24. He consultat pràcticament totes les edicions. Per exemple: DANT, *La Divina Comèdia*, I (ENC), 32; A. DA BRESCIA, *Llibre de Consolació e de Consell* (ENC), 25; *Llibre d'Hores*, a cura de G. COLON (ENC), 37. Fins i tot del segle XVI: JERONI CONQUES, *Llibre de Job*, a cura de J. RIERA I SANS (Barcelona 1976), 30.

25. ENC, I, 61: «Sobta primer l'abundor de mots savis o cultismes, de manera que els Furs serà en aquest aspecte una mina inesgotable». *Ibid.*, 62: «els llatinismes dels homes de llei, cal explicar-los per un sinònim popular».

26. *Obres profanes*, I, a cura de J. CARBONELL (València 1973), 31: «Gran nombre de neologismes en el lèxic no tots creats, és clar, per ell, però sí seleccionats sistemàticament». *Ibid.*, 25: «com en d'altres literatures romàniques, sobretot la italiana i la francesa, les traduccions d'autors llatins són el punt d'on arranca una nova evolució de la prosa catalana. L'humanisme en llengua vulgar té per objectiu l'acostament de les llengües vulgars al llatí».

27. A cura de KNIAZZEH i NEUGAARD, I (Barcelona 1977), XXI: «La nostra versió és plena de llatinismes».

Sanchis Guarner als *Sermons de sant Vicent Ferrer*,²⁸ Gual Camarena al *Vocabulario del comercio medieval*,²⁹ Riquer a les *Obres de Pero Martínez*.³⁰

També tenim moltes indicacions sobre la variació sinonímica: parella mot culte-mot popular.³¹

També, valuoses i precises notes sobre el mètode i les motivacions dels traductors medievals, sobretot dels prehumanistes, gràcies en especial a Wittlin.³²

2. PROBLEMES I PLA DE REALITZACIÓ

Com hem vist, posseïm ja moltes idees sobre la història dels cultismes en diverses èpoques i tenim notes sobre alguns autors en particular. A banda, comptem amb alguns repertoris lexic-

28. I (València 1973), 32: «Seria un error menysvalorar la importància de l'element culte en ell. Els seus cultismes no són classicistes com els de Metge, Canals, Roiç de Coreia, sinó provinents del llatí eclesiàstic».

29. Barcelona 1976, pàg. 19: «En els nostres aranzels es nota la preocupació per vulgaritzar els vocables, per fer-los intelligibles: en moltes ocasions, quan se li escapa un mot excessivament culte, posa de seguida el nom vulgar o romanç».

30. Barcelona 1946, pàg. 12: «el otro [estil] artificioso, retorcido, lleno de cultismos y de preciosismos sintácticos».

31. En aquest punt destaquen sobretot D. CAVALCA, *Mirall de la Creu*, a cura d'A. GALLINA, II (ENC), 203-240; J. AGRAMUNT, *Regiment de pestilència*, a cura de J. VENY (Tarragona 1971), 159-161; E. CASANOVA, *El lèxic d'Antoni Canals*, 1299-1313.

32. C. WITTLIN, *Les traducteurs au Moyen Âge: Observations sur leurs techniques et difficultés*, dins *Actes du XIIIe Congrès International de Linguistique Romane*, II, 608, mostra com l'estudi de les antigues traduccions pot aportar alguna cosa a la filologia. A la pàg. 603 diu que el traductor medieval tocat d'humanisme explicarà les coses amb circumloquis o introduirà el mot original lliurement esperant que el lector l'entenga. El mot culte introduït no pot ser considerat un neologisme, car sense els mots que el segueixen no podrà ser comprès, car aquests mots no són sinònims sinó la seua traducció. Cf. també *Id.*, «*Sens lima e correcció de pus dols estill*», fra N. Quilis traduïnt el llibre «*De Officiis*» de Ciceró, «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», XXXV (1973-74), 128, 147.

gràfics: DCVB, Diccionari Aguiló, *Glossarium Cataloniae*... Però ens manquen diverses coses:

a) Vocabularis i estudis sobre les obres i autors medievals més importants: Llull, els *Furs*, el *Consolat*, Roís de Corella, Malla...

b) Estudis monogràfics sobre cultismes, única manera de conèixer la seua història: introducció, sinònims, lluites. Com a exemple tenim el magnífic estudi de Colon sobre *legenda*.³³

c) Problemes textuais: manca de bones edicions crítiques en alguns casos o existència d'obres inèdites en altres, o edicions basades en un sol manuscrit, sense inventariar les variants textuais amb les dels altres manuscrits (*Paradoxa Ciceró, Excitatori*), o existència d'obres reeditades en èpoques diferents amb variants (*Blanquerna, Scala Dei*).

A banda, podem tenir en molts casos dificultats per a saber si són cultismes que entren directament del llatí o són cultismes ja introduïts en altres llengües, de les quals passen al català. A l'Edat Mitjana ens passarà açò amb l'italià i el francès i modernament amb el castellà.

Són dificultats que faran més lenta i potser més insegura l'e-laboració, però crec que poden ésser superades amb el buidatge d'obres i donant mostres parcials amb treballs monogràfics sobre alguns mots fins a poder arribar a l'estudi de conjunt.

El pla d'estudi definitiu hauria de basar-se en l'esquema se-güent:

A) Des dels orígens de la llengua fins a Ramon Llull.

B) Des de Llull fins a Metge (*Valter e Griselda*).

Prosa: Textos literaris:

— Llull

— Historiografia

— Obra religiosa

33. Vegeu *El léxico catalán en la Romania*, 276-296.

Textos no literaris:

- Jurídics: *Furs, Consolat, Usatges, Costums*
- Documentació en general
- Científics: Lapidaris, medicina

Vers: Obres dels trobadors

C) Des de Metge fins a la Decadència (1521).

Prosa: Textos literaris:

- Oratòria
- Estil de valenciana prosa
- Traduccions dels humanistes

Textos no literaris:

- Documentació Cancelleria
- Dietaris
- Científics: Cuinaris, medicina...

Crec que és l'esquema més raonable, perquè:³⁴

— amb Llull podem dir que comença la llengua literària catalana;

— amb Metge comença un nou estil, consistent a cercar la bellesa de la llengua, a no considerar aquesta únicament com a objecte de comunicació sinó també de plaer.

Per tant, tenim tres èpoques en què la introducció de cultismes té diferents finalitats.

Un altre problema que caldrà resoldre és com presentar l'estudi final. Crec que el millor sistema és dividir-lo en tres parts:

34. Seria molt important tenir en compte el llatí medieval, com ha assenyalat Colon, car molts dels cultismes medievals provenen del llatí medieval, sobretot a través de les traduccions. Ara bé, se'ns planteja un problema: els repertoris de llatí medieval català arriben al segle XI, i dels segles posteriors només posem glossaris com els publicats per Casas Homs, Moll, etc. Per tant, tenim un buit difícil d'omplir.

1) Diccionari de cultismes. Es publicaria un diccionari per als dos primers períodes i un altre per al tercer.³⁵ Cada article aniria redactat de la manera següent:

- Lema, informació gramatical.
- Ètimon i accepcions llatines que es repeteixen.
- Freqüència.
- Accepcions per orde cronològic:

1.ª) "sentit" i data d'aparició
sinònims medievals

35. *Aclariments*: Aquest diccionari abraçaria tota mena de llatinismes: Llatinisme semàntic, que és el menys atès: *taverner*, 'botiguer que ven vi' 'hostaler' (llat. sem.) en A. CANALS, *Valeri Màxim*, I (Barcelona 1914), 62, 1560; F. EIXIMENIS, *Llibre de les dones*, I (Barcelona 1981), 336; llatinisme cru no adaptat encara: *historiographus*, a EIXIMENIS, *Llibre de les dones*, 82; mot popular rellatinitzat en la seua forma: *obscuritat*, en *La mort d'Aristòtil*, a cura de J. RIERA I SANS (Barcelona 1981), 30, per *escuredat*; ocasional: *invidiós*, 'envejós' (F. DE MALLA, *Memorial del peccador remut*, ENC, 118, 217), *dítació* 'enriquiment' (*El Mirall del Peccador*, a cura de G. BERTINI, *Homenatge a A. Rubió i Lluch*, II (Barcelona 1936), 255); cultismes popularitzats per creuament, etimologia popular: *contra-versia* (CANALS, *Valeri Màxim*, I, 136, 1866); derivats de mots llatins, siga en llatí medieval, siga ja en català: *adquisició* (CONESA, *Històries Troyanes*, 63, 1864; *Furs de València*, I, 62; *Mirall del Peccador*, 251; Du Cange el registra el 1253, s.v. *acquiramentum*); com els que varien la seua funció sintàctica: *preàmbula* (adjectiu), en F. DE MALLA, *Memorial*, 110, 503.

Un altre problema és el dels semicultismes. També s'hauran de tenir en compte; ara bé, se n'haurà de revisar el concepte i partir d'un de clar. Sobre açò ja tenim algunes notes interessants, com ara R. WRIGHT, *Semicultismo*, «Archivum Linguisticum», VII (1976), 25, amb l'exemple *pensar-pesar*, que fa veure com el manteniment del cultisme no implica cap particular connexió amb el parlants cultes i que només un estudi de cada mot pot explicar el perquè de les formes mig evolucionades. H. LÜDKE, *Historia del léxico románico* (Madrid 1974), 263, nota 8, diu que el terme «semicultisme» de la gramàtica tradicional emmascara la realitat històrica i es planteja una nova explicació; parla sobre els cultismes a les pàgs. 247-249, 257-261, 264-279. BADIA, *Por una revisión del concepto de cultismo*, 146, 148, 150, fa alguns suggeriments per a examinar els semicultismes: freqüència d'un tret, cronologia del fenomen, geografia fonètica, aplicables també al català.

COLON, *El léxico catalán en la Rumania*, 296, a propòsit de *Legenda*, assenyala que tota classificació en cultismes, semicultismes, etc., basada únicament en criteris lingüístico-formals entropessarà amb una realitat històrica sempre present.

2.ª) “sentit i data”

sinònims

- Variants formals i ortogràfiques.
- Derivats romànics o creats en llatí vulgar.
- Data i accepcions en castellà, francès, italià, occità.
- Notícia dels repertoris: DCVB, Dicc. Aguiló...
- Notícia dels repertoris de llatí medieval.

2) Explicació sobre què representa i quina consideració es té del cultisme en cada època i tipus d'obres.

3) Estudi de les lluites, vicissituds del cultisme, estadística, originalitat, proporció, freqüència, reviscolament.³⁶

Les dues primeres parts es poden estudiar al mateix temps; la tercera es podrà estudiar ràpidament i segura quan disposem d'un diccionari de cultismes, cosa que no lleva que al mateix temps es puguin estudiar mots monogràficament. Amb aquest sistema abracem totes les possibilitats d'estudi.

Per acabar, vull posar un exemple d'un article del Diccionari:

● IL-LUSTRAR, v. tr.

< ILLUSTRARE, 'il·luminar', 'ornar', 'glorificar, enriquir'...

1) 'ornar', materialment

“entorn de la qual ciutat havia gran planícia *il·lustrada* de vergers florejants” (Hist. Troy., 20, 508; 21, 536; 49, 1403).

Sin: *ornar* (Llull), *decorar* (Ordin. Palam), *embellir* (Llull)

2) 'enriquir, omplir', immat.

“Vist en quina forma la virtut de temprança és *il·lustrada* o exalçada per hòmens generosos e molt virtuosos” (Val. I, 250, 588; Scala, 81, 38; Paradoxa Ciceró, p. 49, I, 63).

Sin: *exalçar* (Llull), *exaltar* (Llull)

3) 'donar resplendor', mat.

“O món mesquí, així.s pondrà per mort e pervindrà a la hora del natural occident demà abans del vespre, lo sol que *il·lustrava*, ço és, lo bon Jesús, sol vermell en naixement per circumcisíó” (Malla, 117, 199; Mirall Divinals Assots de P. Martínez, p. 258).

36. Seguiré els mateixos conceptes que BRUNOT, *op. cit.*, II, 22-41, complementats pels d'ALVAR-MARINER, *op. cit.*, 5.

Sin. *resplendir* (Llull), *illuminar* (Llull), *brillar* (modern)

4) 'Instruir, dotar'

"Confiant que ell ...hauré adjutor e advocat... qui *illustrarà* per lum de veritat sancera e bella mon enteniment e dotarà de virtuts" (Malla, 90, 199).

Sin. *illuminar* (Llull), *instruir* (Villena Vita), *edificar* (Villena Vita)

● Derivats: *il·lustració* (Scala, 82, 14) —ja en llatí—.

● Castellà: DCEC, s. v. *lustre* 'ornar amb gravats' (1570, 1555), però no prospera fins al XIX, en què s'introdueix per préstec del francès.

● Italià: Battisti-Alesio: S. XIV —sense testimoni—

Battaglia: 'il·luminar' (Ugurgieri)

'adornar' (Tansillo)

'enriquir' (Cavalca)

● Francès: Greimas Dic.: 1327, J. de Vignay

Bloch-Wartburg: 1350

● DCVB: 1.er testimoni: 1560

● Llatí medieval: *Glossarium Cataloniae* —sense aparèixer el fascicle—

Du Cange: 'ornar' (Bonifaci VIII)

Per tant, és un cultisme que s'introdueix a l'època humanística, que entra abans en francès i italià i posteriorment en castellà. Pensem que es donaria en les diferents llengües per necessitats de traducció o per èstètica, i que té una gènesi particular en cada llengua.³⁷

EMILI CASANOVA

37. Quan tindrem fet l'estudi del llatí medieval haurem d'intentar esbrinar si els cultismes introduïts a l'Edat Mitjana i vius avui s'han mantingut vigents durant la Decadència, o si ara viuen per influència del castellà, o són cultismes moderns. Aquesta exigència se la planteja també COLON, *El léxico catalán en la Romania*, 169.

